

Agnieszka Fabiańska

Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, Warszawa, Polska

ah.fabianska@uw.edu.pl

 0000-0002-9122-3706

Archiwum Roberta Bieleckiego w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie – informacja o zawartości

The Archive of Robert Bielecki at the University of Warsaw Library – Information on Its Contents

Abstract: The archive of historian and journalist Robert Bielecki (1939–1998) has been stored in the Manuscripts Department of the University Library in Warsaw since 1998. Since the archives were deposited in the institution's collection, they have been used, but their complete cataloguing has only recently been done. It is divided into two main parts corresponding to R. Bielecki's principal scientific interests: papers related to the Polish struggles for independence in the 19th century and the Great Emigration to France, and documents concerning the Warsaw Uprising. The most valuable part of the working materials are source excerpts from Polish and French libraries and archives, as well as personal files created by R. Bielecki, including files on soldiers who participated in the November Uprising and soldiers who died in the Warsaw Uprising. The scientific legacy is supplemented by materials from other individuals and institutions collected by Bielecki.

Keywords: Robert Bielecki – University of Warsaw Library – November Uprising – the Great Emigration – Warsaw Uprising – source materials – working materials

Słowa kluczowe: Robert Bielecki – Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie – powstanie listopadowe – Wielka Emigracja – powstanie warszawskie – materiały źródłowe – materiały warsztatowe

Gabinet Rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie jest miejscem przechowywania wielu spuścizn naukowych. W większości są to materiały pracowników Uniwersytetu Warszawskiego przekazane przez nich samych lub ich rodziny. Obecność tego typu materiałów w zbiorach specjalnych bibliotek naukowych jest nie tylko rodzajem docenienia wkładu tychże akademików w rozwój naukowy i organizacyjny uczelni, lecz także ma aspekty praktyczne: zgromadzone materiały, m.in. maszynopisy wydanych później książek czy artykułów, teksty nieopublikowane, materiały warsztatowe i dydaktyczne, korespondencja naukowa czy materiały osobiste, są cennymi źródłami, które mogą być wykorzystywane przez biografów, badaczy historii uczelni lub naukowców zajmujących się podobnymi tematami naukowymi. Zgromadzona dokumentacja pozwala poznać warsztaty naukowy i dydaktyczny twórcy archiwum. Szczególnie cenne są materiały niewydane drukiem oraz wszelkie notatki i korespondencja naukowa będące źródłem informacji pozostających poza obiegiem naukowym. Spuścizny naukowe oraz inne zbiory, które są przechowywane w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie, omówiono w publikacji *Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie. Gabinet Rękopisów. Informator o zbiorach*¹.

Zdarza się jednak, że do BUW trafiają archiwa naukowe badaczy niezwiązanych zawodowo z Uniwersytetem Warszawskim. Egzemplifikacją tego nurtu jest archiwum Roberta Bieleckiego. Opracowanie tej spuścizny ukończono w ostatnich miesiącach². Niniejszy artykuł ma na celu zaprezentowanie różnorodności zgromadzonych w nim materiałów oraz sylwetki jego twórcy.

Archiwum Roberta Bieleckiego³ trafiło do Gabinetu Rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie w 1998 r.⁴ O przekazaniu go do tej kolekcji zdecydował sam jego twórca. Od tamtej pory było stopniowo opracowywane. Składa się z dwóch głównych części: materiałów zawierających napoleoniana, materiałów do dziejów powstania listopadowego i emigracji polskiej we Francji w XIX w., a także wspomnień powstańców warszawskich i materiałów do

---

1 *Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie. Gabinet Rękopisów. Informator o zbiorach (stan na 30 kwietnia 2022)*, opr. A. Fabiańska i A. Kowalska, Warszawa 2022, [online] GRPS-informator-PL-27_09_22.pdf [dostęp 11.02.2026].

2 W trakcie opracowywania kierowano się zasadami zawartymi w następujących publikacjach: *Wýtyczne opracowania rękopisów w bibliotekach polskich*, przygotował do druku B. Horodyski, Wrocław 1955; *Wýtyczne opracowania spuścizn archiwalnych po uczonych*, oprac. H. Dymnicka-Wołoszyńska i Z. Kolankowski przy udziale S. Chankowskiego i in., Warszawa 1990 oraz dotychczasową praktyką Gabinetu Rękopisów BUW.

3 Informacje biograficzne o R. Bieleckim można znaleźć w: T. Wituch, B. Stolarczyk, *Studenci Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego 1945–2000*, wyd. A. Wingert, Kraków 2010, s. 241.

4 Jedyne do tej pory omówienie materiałów przekazanych przez R. Bieleckiego (i w nieznaczącej części przez jego rodzinę po nagłej śmierci R. Bieleckiego) znajduje się we wspomnieniu o nim E. Piskurewicz i M. Tyszkowej, *Robert Bielecki (24 IV 1939 – 6 IX 1998)*, „Archeion” 2000, nr CI, s. 373–379.

książek R. Bieleckiego dotyczących powstania warszawskiego. Ta druga część została opracowana wcześniej, na początku lat dwutysięcznych, przez Marię Tyszkową, wtedy już emerytowaną kierowniczkę Gabinetu Rękopisów BUW. Pozostałe materiały, ułożone i opracowane bardzo wstępnie, były udostępniane, ale do ich pełnego opracowania doszło dopiero w latach 2023–2025 dzięki finansowaniu z grantu Ministerstwa Edukacji i Nauki SON – *Elektroniczny inwentarz archiwum Roberta Bieleckiego i cyfrowa edycja wybranych materiałów*⁵. Merytorycznym opracowaniem zbiorów tej części spuścizny zajęła się Ewa Piskurewicz⁶.

Robert Bielecki, historyk i dziennikarz, urodził się 24 IV 1939 r. w Warszawie. W 1962 r. ukończył studia historyczne na Uniwersytecie Warszawskim, potem podyplomowe studia dziennikarskie, a w 1973 r. uzyskał tytuł doktora nauk historycznych jako jeden z ostatnich uczniów prof. Stanisława Herbsta (tytuł pracy: *Polacy w walkach nad Berezyną, listopad 1812*⁷). Przez całe życie zawodowe był związany z Redakcją Zagraniczną Polskiej Agencji Prasowej. Po raz pierwszy wyjechał do Paryża w 1969 r. jako stażysta, a w latach 1973–1979 i 1986–1991 był stałym korespondentem PAP w Paryżu. W 1983 r. został kierownikiem działu francuskiego Redakcji Zagranicznej PAP; w 1985 r. zaczął kierować działem Europa Zachodnia. Zmarł 6 IX 1998 r. w Warszawie.

Z Gabinetem Rękopisów BUW był związany od początku swojej pracy naukowej: często korzystał ze zgromadzonych w nim zbiorów i z perspektywy czytelnika mógł zapoznać się ze sposobem opracowania i udostępniania obiektów rękopiśmiennych BUW. O swojej decyzji przekazania Gabinetowi spuścizny wspominał już w 1979 r., do tej sprawy wrócił w maju 1998 r. Przez kilka miesięcy przywoził torby z dokumentami, ostatnią – trzy dni przed nagłą śmiercią. Resztę materiałów przekazała rodzina⁸.

---

5 Numer umowy BIBL/SP//0022/2023/01.

6 Inwentarz archiwum dostępny jest online na stronie Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie.

7 Opublikowany jako: *Berezyna 1812*, Warszawa 1990.

8 Wśród przekazanych materiałów znajduje się notatka nosząca tytuł *Kilka słów o moim zbiorze*. Decyzję o przekazaniu swoich zbiorów uzasadnia następująco: „29 kwietnia 1998 roku wkroczyłem w 60-ty rok mego życia. Postanowiłem wówczas przekazać moje zbiory Działowi Rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego”. Dalej dr Bielecki mówi o swoich związkach z uniwersytem i w końcu: „Wybrałem Dział Rękopisów BUW także z innego względu: posiada on już w swoich zbiorach wiele cennych kolekcji związanych z dziejami polskich powstań narodowych. Równocześnie jednak jego zasoby nie są tak ogromne jak chociażby Biblioteki Narodowej, w której to co ofiarowuję utonęłoby pomiędzy tysiącami sygnatur. I wreszcie powód trzeci, dla którego tu właśnie składam moją kolekcję. Od wielu lat jestem stałym czytelnikiem Działu Rękopisów i wiem z jaką troską i pieczołowitością personel tego Działu dba o powierzone mu zbiory. To bez wątpienia najlepsze miejsce dla tych wszystkich rzeczy, które zbierałem przez ponad ćwierć wieku i które posłużyły mi do napisania niejednej książki”.

Archiwum Roberta Bieleckiego jest bardzo obszerne i różnorodne. W trakcie opracowania podzielono je na 568 jednostek rękopiśmiennych. Znacząca większość to archiwum naukowe: maszynopisy i rękopisy prac, sporządzone własnoręcznie kartoteki, notatki i zapiski, w końcu zbierane przez darczyńcę kserokopie czy druki ulotne, które razem tworzą materiały warsztatowe do jego książek i innych publikacji. Zawartość kilku kolejnych jednostek jest związana z Polską Agencją Prasową (nie są to jednak materiały dotyczące pracy zawodowej Bieleckiego w PAP, lecz innych aspektów działalności agencji). Kolejna część to rękopisy i druki obce, niezwiązane tematycznie ani z pracą zawodową, ani z publikacjami, które przygotowywał. Są to trzy poniemieckie rękopisy, kolekcja druków z Oficyny Wydawniczej Samuela Tyszkiewicza i kilkanaście innych druków z XX w.

Wykaz jednostek katalogowych stanowiących spuściznę Roberta Bieleckiego przedstawia się następująco:

- rękopisy
  - rękopisy XVI–XIX w.;
  - rękopisy niemieckie z XVI–XIX w.;
  - autografy z XIX w. w spuściznie Roberta Bieleckiego;
  - prace własne Roberta Bieleckiego;
  - materiały warsztatowe, kartoteki, wykazy osobowe;
  - materiały warsztatowe, wypisy z archiwów francuskich i polskich;
  - materiały związane z projektami edytorskimi pamiętników z XIX w.;
  - wojsko napoleońskie i wojsko polskie w armii Napoleona;
  - teki z kserokopiami ułożone i zatytułowane przez R. Bieleckiego;
  - dokumenty z różnych archiwów – *varia*;
  - materiały biograficzne różnych osób i rodzin z XIX i XX w.;
- druki
  - rozkazy dzienne do Wojska Polskiego z lat 1816–1831;
  - druki i kserokopie druków;
  - druki: gazety, broszury i druki ulotne z XIX w.;
- rękopisy z XX w.
  - druki dwudziestowieczne w spuściznie R. Bieleckiego;
  - fragment archiwum Polskiej Agencji Prasowej;
  - materiały dotyczące powstania warszawskiego:
    - albumik powstańczy;
    - wspomnienia różnych autorów;
    - wspomnienia wraz z drobnymi materiałami biograficznymi;
    - opracowania monograficzne;
    - materiały dotyczące batalionów, zgrupowań, kompanii;

- materiały do działalności służby zdrowia;
- rozkazy, meldunki, wnioski awansowe;
- materiały dotyczące polskich obozów jenieckich na terenie Niemiec;
- *varia* dotyczące powstania;
- materiały warsztatowe Roberta Bieleckiego.
- materiały niezwiązane z powstaniem warszawskim
  - materiały do działalności harcerstwa polskiego;
  - korespondencja, papiery rodzinne, drobne materiały biograficzne;
  - fragmenty spuścizn różnych autorów.

Autografy znanych postaci zawsze są wyjątkowo cennym fragmentem kolekcji. W archiwum R. Bieleckiego znajduje się list z podpisem Adama Mickiewicza z 13 XI 1854 r. w sprawie Szkoły Polskiej. Drugim *mickiewiczianum* jest notatka, prawdopodobnie z 1837 r., w sprawie przyznania wieszczowi zapomogi w wysokości 1000 fr⁹.

Druga jednostka z autografami¹⁰ zawiera łącznie 14 dokumentów, z czego najcenniejsze są: pismo gen. Józefa Bema do Ministra Spraw Wewnętrznych (najpewniej chodzi o ministra francuskiego) z 28 III 1836 r., list księcia Adama Czartoryskiego do Hippolyte'a Nicolas'a Fortoula z 5 I 1855 r. i dwa listy Joachima Lelewela (z 21 II 1842 r. oraz 24 IV 1846 r.).

Znaczącą część omawianego archiwum stanowią maszynopisy prac własnych R. Bieleckiego: książek, artykułów, projektów wydawniczych i scenariuszy.

Rozprawa doktorska¹¹ pod tytułem *Polacy w walkach nad Berezyną (listopad 1812)* powstawała na przełomie lat 60. i 70. XX w. pod kierunkiem prof. Stanisława Herbsta. Praca zyskała dobre recenzje, została obroniona w 1973 r., a jej fragment wydrukowano w 1990 r. pod tytułem *Berezyna 1812* w serii „Historyczne Bitwy” wydawnictwa Bellona.

Wśród materiałów do pracy *Wielka Armia Napoleona*¹² nie ma maszynopisu całości, są jednak wykazy zespołów archiwalnych i bibliotecznych zawierających materiały do okresu napoleońskiego, notatki, zestawienia literatury itp.

W kilku jednostkach rękopiśmiennych są zgromadzone materiały – zarówno maszynopisy drukowanych i niedrukowanych tekstów, jak i materiały

---

9 Oba rękopisy stanowią jedną jednostkę rękopiśmienną o sygn. 2517.

10 Sygn. 2518.

11 Materiały związane z doktoratem stanowią trzy odrębne jednostki: maszynopis pracy, autograf oraz recenzja dr. Romany Zdziarskiej – sygn. 2520; rozdział *Dywizja generała Henryka Dąbrowskiego w obronie Borysowa (listopad 1812)* przygotowany do druku jednak w tej formie nieopublikowany – sygn. 2521; materiały warsztatowe, notatki z literatury, wypisy ze źródeł – sygn. 2522.

12 Sygn. 2524.

warsztatowe do prac o Charles'ie de Gaulle'u: *Pamiętniki wojenne Charles'a de Gaulle'a*¹³, *13 maja*¹⁴, *De Gaulle i inni*¹⁵, luźne materiały warsztatowe¹⁶.

Cenne są maszynopisy i materiały warsztatowe do prac, które nie ukazały się drukiem: *Napoleon po polsku*¹⁷ – plan pracy o Księstwie Warszawskim¹⁸ z podziałem na części i rozdziały (bez autorskiego tytułu), maszynopis nieukończonej pracy o cesarzowej Francji *Józefina*¹⁹, plan książki o Henriecie de Vauban *Vaubanka*²⁰, *Terroryści* (fragmenty prac o akcjach terrorystycznych w drugiej połowie XX w.)²¹, *Polacy na cmentarzach w Paryżu*²², *Życie polskie w Paryżu 1795–1918*²³, *Paryż i okolice. Przewodnik turystyczny (wydanie drugie, znacznie rozszerzone)*²⁴.

W archiwum znajdują się także maszynopisy następujących artykułów²⁵: *Ormianin u boku Napoleona* (o mameluckim osobistym słudze cesarza Napoleona Rustanie Razie), *Wojsko polskie w kampanii 1814 roku*, *Dominique Larrey* (o naczelnym chirurgu gwardii napoleońskiej), *Okrutna śmierć generała Ramela*, *Félix Faure* (prezydent Francji w latach 1895–1899), *Quelques notes come réponse à l'enquête concernant les mouvements migratoires internationaux pendant la première moitié du XIX s., notamment ceux des Polonais vers la France (1831–1851)*.

Robert Bielecki był także autorem scenariusza i organizatorem wystawy *Napoleon a Polska. Polacy a Napoleon*, zorganizowanej w 190. rocznicę utworzenia Księstwa Warszawskiego w Muzeum Historycznym m.st. Warszawy w 1997 r.²⁶

13 Wstęp i przypisy do części rozdziałów; sygn. 2534.

14 Tekst niepublikowany, sygn. 2535.

15 Sygn. 2536.

16 Sygn. 2537.

17 Maszynopis pracy, 166 kart, sygn. 2523.

18 Wykaz części: „Cz. I – Stronnictwa polityczne Księstwa Warszawskiego, Cz. II – Wojna 1809 roku i zmiana sytuacji politycznej w Księstwie, Cz. III – Zamach stanu 26 czerwca 1812, Cz. IV – Rządy stronnictwa Czartoryskich (VI–XII 1812), Cz. V – Grudzień 1812”, rękopis i maszynopis, 32 karty, sygn. 2525.

19 Łącznie 123 karty, sygn. 2526.

20 Jednostka zawiera zarówno karty z tekstem rękopiśmiennym, jak i kserokopie, sygn. 2527.

21 Tu następujące teksty: „Renato Curcio i jego Czerwone Brygady, „Peru u kresu świetlistego szlaku”, „Czy można wygrać z terroryzmem; sygn. 2539.

22 Materiały do przygotowywanej pracy, łącznie 314 kart, sygn. 2528.

23 Plan wydawniczy książki, sygn. 2529.

24 Pierwsze wydanie przewodnika *Paryż i okolice. Przewodnik turystyczny* ukazało się nakładem Krajowej Agencji Wydawniczej w 1979 r., drugie, poszerzone wydanie, którego maszynopis znajduje się w omawianym archiwum, nie ukazało się, materiały znajdują się pod sygnaturą 2531.

25 Wszystkie pod jedną sygn. 2530.

26 Sygn. 2532 i 2533.

Materiały warsztatowe R. Bieleckiego – zarówno do publikacji o dziejach XIX w., jak i książek o powstaniu warszawskim – zawsze wyglądają podobnie: z części materiałów źródłowych historyk robił wypisy, z pozostałych zamawiał kserokopie. Wypisy z francuskich archiwów departamentalnych do tematów związanych z okresem napoleońskim i sprawami emigracji, głównie wojskowej, we Francji po upadku powstania listopadowego zawarte są w 71 kołonotatkach (łącznie jest to prawie 5000 kart)²⁷. W zeszytach znajdują się ponadto wypisy z archiwów polskich, a także z literatury, pamiętników i prasy tego okresu. Dwie następne serie wypisów zajmujących kolejne dziesiątki zeszytów²⁸ zawierają notatki z archiwów polskich, rosyjskich, francuskich oraz wypisy z literatury. Kilka kolejnych jednostek tej części inwentarza obejmuje wypisy tematyczne: z Zespołu Komisji Rządowej Wojny ze zbiorów AGAD²⁹, wypisy i notatki dotyczące ks. Józefa Poniatowskiego³⁰, korpusu Dembińskiego³¹, kampanii napoleońskiej 1812 r.³², powstania listopadowego³³, materiały biograficzne dotyczące wojskowych i cywilnych emigrantów we Francji³⁴, Banku Emigracji Polskiej³⁵ oraz materiały dotyczące odznaczenia orderem Legii Honorowej (L'Ordre national de la Légion d'honneur)³⁶. W tej części inwentarza znajdują się także, przydatne dla badaczy poszukujących poloników we Francji, zestawienia: wykaz sygnatur i informacje o zawartości zespołów

---

27 Sygn. 2575 zesz. 1–71.

28 Sygn. 2576 (34 zeszyty) i sygn. 2577 (18 zeszytów).

29 Sygn. 2578; zawiera wypisy z AGAD: z jednostki 478 – materiały dotyczące okresu Królestwa Polskiego (nazwiska i stopnie wojskowe oficerów) oraz z jednostki 573 (Rozkazy dzienne z lat 1818–1819).

30 Sygn. 2579; odpisy dokumentów z różnych archiwów, muzeów i bibliotek (AGAD, Biblioteka PAU i PAN Kraków, biblioteka Muzeum Wojska Polskiego, BN, Archiwum Państwowe w Poznaniu). Są to głównie odpisy z korespondencji (szczególnie z okresu ok. 1813 r.) oraz sygn. 2580 zawierająca kserokopie korespondencji ks. Józefa Poniatowskiego z różnych archiwów. R. Bielecki wykorzystał te materiały w książce *Książę Józef Poniatowski*, Warszawa 1974.

31 Sygn. 2581, Wypisy z zespołu: Władze Centralne Powstania Listopadowego (sygn. 724) z AGAD. Przy tym kserokopia „Sztab Generała Dembińskiego”.

32 Sygn. 2582, głównie wypisy z dokumentacji Rady Ministrów i Rady Stanu z okresu 1810–1813 z AGAD.

33 Sygn. 2583, zawiera wypisy z czasopism emigracyjnych: „Wiadomości Polskie”, „Trzeci Maj”, „Demokrata Polski”, „Rocznik Emigracji Polskiej”, „Dziennik Narodowy”, „Młoda Polska”, „Orzeł Biały”, „Nowa Polska” oraz wypisy z dokumentów z Biblioteki Kórnickiej, Biblioteki Czartoryskich, BN, Biblioteki Ossolineum.

34 Sygnatury: 2584–2585. Wypisy głównie z: Archives du Ministère des Affaires Étrangères w Paryżu i Archives Nationales w Paryżu. Materiały wykorzystane zostały w: R. Bielecki, *Słownik biograficznym oficerów... i Zarysie rozproszenia Wielkiej Emigracji we Francji 1831–1837. Materiały z archiwów francuskich*, Warszawa 1986.

35 Sygn. 2589.

36 Sygn. 2591.

zawierających polonika dotyczące życia emigracji po 1831 r. w Archives Nationales w Paryżu³⁷, zestawienia źródeł do emigracji polskiej znajdujące się we francuskich archiwach departamentalnych (obejmuje alfabetyczny wykaz 89 archiwów wraz z sygnaturami i wypisami z poszczególnych jednostek)³⁸ oraz wykaz francuskich archiwów miejskich przechowujących polonika dotyczące emigracji po 1831 r. (ułożony wg alfabetycznych nazw miejscowości; zawiera sygnatury zespołów, charakteryzuje zawartość; przy niektórych sygnaturach wypisy z akt)³⁹.

W zbiorach znajduje się także ogromna kolekcja kserokopii. W czasach, gdy R. Bielecki je gromadził, były cennym źródłem – przede wszystkim przyspieszały gromadzenie materiałów źródłowych. Obecnie w dobie powszechnych bibliotek cyfrowych i możliwości zamawiania dobrej jakości skanów, ta część archiwum jest mniej cenna i rzadziej wykorzystywana niż jeszcze kilkanaście lat temu. Została jednak zachowana i opracowana jako część warsztatu historyka.

Kserokopie pamiętników stanowiły podstawę prac edytorskich R. Bieleckiego. Wśród zebranych przez niego są następujące memuary:

- *Opis krótki lat upłynionych Tadeusza Józefa Chamskiego, członka Towarzystwa Historyczno-Literackiego Polskiego w Paryżu*⁴⁰, kserokopia rękopisu sygn. 418 Biblioteki Polskiej w Paryżu⁴¹ (sygn. 2592);
- *Pamiętnik Tadeusza Zabielskiego, oficera Legii Nadwiślańskiej (z planem Barnicy)*⁴² (sygn. 2593);
- dzienniki z lat 1847–1887 Franciszka Stawiarskiego⁴³ (sygn. 2594; odpis maszynowy sygn. 2595);
- pamiętnik i dokumenty Józefa Świącickiego⁴⁴ (sygn. 2726).

Ponadto wśród skopiowanych dokumentów znajdują się materiały dotyczące następujących osób i rodzin: Leona Szypowskiego (sygn. 2725), Józefa Stefana Giedroycia (sygn. 2727), Korczewskich i Kaczanowskich (sygn. 2728), Michała Sokolnickiego (sygn. 2729), Włodzimierza Terlikowskiego (sygn. 2730 i 2731), Raymonda Duranda (sygn. 2732), Wincentego Siodółkowicza (sygn. 2733),

---

37 Sygn. 2586.

38 Sygn. 2587.

39 Sygn. 2588.

40 Por. Tadeusz Józef Chamski, *Opis krótki lat upłynionych*, oprac. Robert Bielecki, Warszawa, 1989.

41 Opis rękopisu zob.: Czesław Chowaniec *Katalog rękopisów Biblioteki Polskiej w Paryżu*, Kraków 1939, s. 191.

42 Sygn. R.81 z Biblioteki im. Zielińskich w Płocku.

43 Rękopis Biblioteki Polskiej w Paryżu, sygn. 587/I.

44 Rękopis Biblioteki Polskiej w Paryżu, sygn. 530; druk: Józef Świącicki, *Pamiętnik ostatniego dowódcy pułku 4 piechoty liniowej*, oprac. i wstępem poprzedził Robert Bielecki, Warszawa, 1982.

Wincentego Modzelewskiego (sygn. 2734), Antoniego Parysa (sygn. 2735), Władysława i Henryka Dąbrowskich (sygn. 2736), Massalskich (sygn. 2737), Jana Zefiryra Fijałkowskiego (sygn. 2738), Józefa Wysockiego i rodziny Wysockich (sygn. 2739), Pruszków (sygn. 2740) oraz kopie pojedynczych dokumentów różnych osób (sygn. 2740–2744).

Wszystkie wspomniane wypisy źródłowe, notatki, zapiski oraz informacje z druków ulotnych i czasopism posłużyły Bieleckiemu do stworzenia licznych kartotek i wypisów tematycznych⁴⁵. Najbardziej znana jest kartoteka do *Słownika biograficznego oficerów powstania listopadowego*. Jak powszechnie wiadomo, trzy tomy zostały przez autora opublikowane drukiem⁴⁶, czwarty nie i jest dostępny jedynie w postaci kartoteki⁴⁷. W rzeczywistości zawiera ona hasła z nazwiskami żołnierzy. Ponieważ nie wszyscy byli oficerami, nie każda karta została wykorzystana. Ponadto część haseł, która znalazła się w wersji drukowanej, nie ma swoich kart w kartotece.

Inne kartoteki w archiwum:

- *Adresy Polaków w Paryżu* – kartoteka zawierająca nazwiska osób przebywających na emigracji po powstaniu listopadowym⁴⁸ (sygn. 2565);
- kartoteka Polaków w Legii Cudzoziemskiej, którzy zaciągnęli się w latach 30. i 40. XIX w.⁴⁹ (sygn. 2566);
- *Polacy w [Dywizji] Kozaków Sultańskich (1856 r)*⁵⁰ (sygn. 2567);
- kartoteka zawierająca nazwiska polskich emigrantów we Francji, ich adresy, daty śmierci i miejsca pochówku, stanowiąca materiały do planowanego *Słownika biograficznego Wielkiej Emigracji* (sygn. 2568);
- kartoteka zawierająca nazwiska Polaków, którzy 19 III 1849 r. odpłynęli z Triestu na austriackim statku „Gian Matteo” do Algieru, stworzona w oparciu o wypisy z Archives nationales d’outre-mer w Aix-en-Provence z jednostki F.80-610: Algérie. Réfugiés politiques. Polonais 1849–1850 (sygn. 2569);

---

45 Wszystkie wymienione poniżej kartoteki zostały zdigitalizowane w ramach zrealizowanego projektu. Kolejne materiały będą sukcesywnie cyfryzowane w kolejnych latach.

46 Druk: Robert Bielecki, *Słownik biograficzny oficerów Powstania Listopadowego*, T. 1: A–D, Warszawa 1995; T. 2: E–K, Warszawa 1996; T. 3: L–R, Warszawa 1998. Nieopublikowany pozostał tom 4, który miał objąć litery S–Ż.

47 Każdej literze alfabetu odpowiada jedna jednostka rękopiśmienna, materiały oznaczono sygnaturami 2540–2564. Uzupełnienia do kartoteki oficerów znajdują się także w jednostkach o sygnaturach: 2572–2574. Wymienione jednostki w ramach zrealizowanego projektu zostały zdigitalizowane i są dostępne w bibliotece cyfrowej UW Crispa.

48 Zestawienie głównie na podstawie rękopisu nr 433 Biblioteki Polskiej w Paryżu.

49 R. Bielecki, *Polacy w Legii Cudzoziemskiej 1831–1879*, Warszawa – Łódź 1992.

50 Kartoteka sporządzona na podstawie rękopisów znajdujących się w Bibliotece Kórnickiej (sygn. 2546–2592).

- kartoteka osób, które na przełomie 1833 i 1834 odplynęły z Gdańska na pruskim statku „Marianne” do Portsmouth w Wielkiej Brytanii – wypisy głównie z rękopisów 587 i 606 Biblioteki Polskiej w Paryżu (sygn. 2570);
- „Kurier Warszawski 1831–1861. Nekrologi oficerów i wyższych urzędników czynnych 1830–1831” (sygn. 2571).

Cennym fragmentem archiwum R. Bieleckiego jest kolekcja XIX-wiecznych emigracyjnych druków ulotnych i broszur⁵¹. Jest ich łącznie około 330 (nie licząc dubletów) oraz 12 map i różnych planów. Publikacje pogrupowano tematycznie: Komitet Narodowy Emigracji Polskiej (gen. Józefa Dwernickiego). 1832–1834 r.; komitety polityczne, naukowe, oświatowe; Towarzystwo Demokratyczne Polskie; Zjednoczenie Emigracji Polskiej, Komitet Narodowy Polski; sprawozdania kwartalne i roczne Komisji Funduszy Emigracji Polskiej; stowarzyszenia oraz instytucje wzajemnej pomocy i dobroczynne; polemiki, odezwy, oświadczenia, wiersze; emigracja wobec wydarzeń w Polsce i Europie w latach 1846–1849; druki z lat 1846–1848 dotyczące wydarzeń w Galicji (powstanie krakowskie i rzeź galicyjska); różne broszury i pojedyncze numery czasopism powstałe w środowisku emigracji polskiej we Francji; *literaria*, prospekty, deklaracje, zawiadomienia itp.; odezwy i przemowy skierowane do polskiego środowiska emigracyjnego oraz do polityków francuskich, utwory literackie (wiersze, teksty pieśni), sprawozdania z przebiegu uroczystości (w tym rozliczenia finansowe) obchodów we Francji kolejnych rocznic wybuchu powstania listopadowego; druki powstałe w środowisku emigracji polskiej w Belgii w latach 1836–1846; druki powstałe w środowisku emigracji polskiej w Anglii latach 1837–1846; druki krajowe; związane z osobą Józefa Hoene-Wrońskiego; emigracyjne druki polityczne z lat 1863–1891; plany i mapy; *varia*.

W 1980 r. rozpoczął się kolejny etap w karierze R. Bieleckiego jako historyka: zajął się historią kompanii „Jeremi” zgrupowania „Chrobry II” – oddziału, w którym walczył jego ojciec, Andrzej. Potem rozszerzył swoje zainteresowania na inne oddziały, jednak głównie te walczące w Śródmieściu i na Starym Mieście. Rozpoczął od spotkań i zbierania wspomnień żołnierzy różnych jednostek. Wspomnienia te dotyczyły zarówno walk w czasie powstania, jak i losów ich autorów po jego upadku. Część materiałów w Gabinetie Rękopisów BUW to zapiski zrobione na prośbę Roberta Bieleckiego lub nawet spisane przez niego opowieści byłych powstańców; inna część to kopie wspomnień pisanych na zamówienie komisji historycznych ZBoWiD.

Jednym z niewielu autentycznych zabytków z okresu powstania jest albumik powstańczy⁵² należący do Jerzego Salamonika „Czarnego” ze zgrupowania

---

51 Sygnatury 2770–2788.

52 Sygn. 2830.

„Chrobry II”. Zawiera on wpisy współtowarzyszy walk w okolicach Poczty Dworcowej, datowane na drugą połowę września 1944 r.

Znaczną część materiałów w tej sekcji stanowią wspomnienia i relacje uczestników powstania (sygn. 2831–2892), często uzupełnione zapiskami Bieleckiego. Wiele z nich obejmuje nie tylko okres samego powstania, lecz także czas po kapitulacji – wygnanie ludności cywilnej z Warszawy i pobyty w obozach jenieckich. Większość wspomnień dotyczy zapisu walk różnych oddziałów ze zgrupowań: „Chrobry II”, „Krybar”, „Bartkiewicz”, „Żbik” oraz Oddziału Specjalnego „Gustaw-Harnaś”. Wielu relacjom towarzyszą zdjęcia.

Kolejna część (sygn. 2893–2899) zawiera opracowania monograficzne. Prace te dotyczą dowódców, np. Mariana Krawczyka „Harnasia” czy Antoniego Chruściela „Montera”, a także tematów ogólniejszych i zawierają analizy autorów na temat przebiegu i przyczyn upadku powstania warszawskiego.

O ile wcześniejsze jednostki wyodrębniono w ten sposób, że zawierały materiały jednego autorstwa, to tematami kolejnych jednostek (sygn. 2900–3013) są wybrane zgrupowania i oddziały, a zgromadzone w nich materiały mają różnych autorów. Najwięcej materiałów jest poświęconych zgrupowaniu „Chrobry II” oraz batalionom „Gustaw” i „Harnaś”. Ponadto w tej sekcji znajdują się drobne materiały do historii: zgrupowań „Bartkiewicz”, „Gurt”, „Krybar” i „Radosław”, batalionów: „Bełt”, „Bończa”, „Chrobry I”, „Czata 49”, „Golski”, „Kiliński”, „Parasol”, „Pięć”, „Ruczaj”, „Wigry”, dywizjonu „Jeleń” i innych.

Kolejny podrozdział inwentarza grupuje jednostki dotyczące powstańczej służby zdrowia (sygn. 3014–3024). Składają się one głównie ze wspomnień sanitariuszek i lekarzy dokumentujących głównie działalność śródmiejskich szpitali.

W tej części archiwum Roberta Bieleckiego można także znaleźć źródła na temat polskich jeńców wywiezionych do obozów na terenie Niemiec. Wśród materiałów znajdują się wspomnienia, listy więźniów, ankiety oraz zdjęcia. Archiwalia dotyczą głównie obozów dla kobiet Oberlangen i Molsdorf.

Niebagatelne miejsce tej części katalogu zajmuje korespondencja R. Bieleckiego, licząca ponad 440 listów, z których wiele obfituje w konkretne informacje, biogramy, uzupełnienia i wypisy z literatury. Tom zamykają materiały warsztatowe (w tym obszerna, zawierająca 2730 kart kartoteka żołnierzy poległych w powstaniu – sygn. 3052), biograficzne i papiery rodzinne R. Bieleckiego.

Niewielką, ale interesującą częścią jest fragment archiwum Polskiej Agencji Prasowej (sygn. 2813–2829). Dokumenty pochodzą z okresu od połowy lat 40. do lat 70. XX w. Jest to bardzo drobna część dokumentacji Biura Personalnego, Wydziału Finansowego, Wydziału Organizacyjno-Prawnego i Sekretariatu Agencji, a także materiały dotyczące obchodów kolejnych rocznic PAP.

Archiwum Roberta Bieleckiego to obszerny zbiór dokumentujący różnorodne zainteresowania naukowe jego twórcy oraz różne jego aktywności zawodowe

i prywatne. Znajdziemy w nim materiały warsztatowe do prac opublikowanych oraz takich, które nie doczekały się formy drukowanej. Niewątpliwie najcenniejszą i wciąż przydatną dla użytkowników korzystających z tego archiwum w czytelni rękopisów BUW częścią są kartoteki i wypisy, skrupulatnie przygotowywane i sporządzane na przestrzeni wielu lat w dziesiątkach archiwów i bibliotek w kilku krajach Europy. Materiały, po wielu latach od przekazania, doczekały się opracowania i opisu w postaci *Inwentarza archiwum Roberta Bieleckiego*. Powstanie tej publikacji z pewnością ułatwi orientację w tym cennym zasobie i korzystanie z niego.

Bibliografia

- Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie. Gabinet Rękopisów. Informator o zbiorach (stan na 30 kwietnia 2022)*, opr. A. Fabiańska, A. Kowalska, Warszawa 2022.
- Bielecki R., *Berezyna 1812*, Warszawa 1990.
- Bielecki R., *Księżę Józef Poniatowski*, Warszawa 1974.
- Bielecki R., *Paryż i okolice. Przewodnik turystyczny*, Warszawa 1979.
- Bielecki R., *Polacy w Legii Cudzoziemskiej 1831–1879*, Warszawa – Łódź 1992.
- Bielecki T., *Słownik biograficzny oficerów Powstania Listopadowego*, t. 1: A–D, Warszawa 1995; t. 2: E–K, Warszawa 1996; t. 3: L–R, Warszawa 1998.
- Bielecki R., *Zarys rozproszenia Wielkiej Emigracji we Francji 1831–1837. Materiały z archiwów francuskich*, Warszawa 1986.
- Chamski T. Józef, *Opis krótki lat upłynionych*, oprac. R. Bielecki, Warszawa 1989.
- Chowaniec Cz., *Katalog rękopisów Biblioteki Polskiej w Paryżu*, Kraków 1939.
- Piskurewicz E., Tyszkowa M., *Robert Bielecki (24 IV 1939–6 IX 1998)*, „Archeion” 2000, nr CI, s. 373–379.
- Święcicki J., *Pamiętnik ostatniego dowódcy pułku 4 piechoty liniowej*, oprac. i wstępem poprzedził R. Bielecki, Warszawa 1982.
- Wituch T., Stolarczyk B., *Studenci Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego 1945–2000*, Kraków 2010.
- Wytyczne opracowania rękopisów w bibliotekach polskich*, przygotował do druku B. Horodyski, Wrocław 1955.
- Wytyczne opracowania spuścizn archiwalnych po uczonych*, oprac. H. Dymnicka-Wołoszyńska, Z. Kolankowski przy udziale S. Chankowskiego i in., Warszawa 1990.